

Milica Ćuković

SAKUPLJAČKA POETIKA I BLUZ – (G)LOSA SMRTI

(Petar Miloradović: *Osluškiivanje losa*, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2023)

Eksplicitan autopoetički iskaz: „Pomislio sam da je važno samo gledati svet”, iz Miloradovićevog teksta „O moru i drugom”, posvećenog Franu Alfireviću i Disu, kao i izjave: „Sećao sam se arhive nepotrebnih i potrebnih predmeta jednog teče i mog oca”, i: „Sopstvenu arhivu sam otkrivao”, iz teksta poetički bremenitog naslova „O stvarnosti i putovanju”, potcrtavaju važnost gledanja (vizuelnog beleženja, dagerotipskog otiskivanja) i čuvanja (arhiviranja, oneobičenja i variranja) zapaženih i memorisanih, sakupljenih (spoznatih i domaštanih) elemenata spoljašnje i duhovne stvarnosti. Ukoliko u Miloradovićevom pitanju iz istog teksta: „Kako vidimo svet, koliko vidimo, koliko možemo da ga vidimo” prepoznamo refleks samozapitanosti stvaralačkog subjekta, a u „nizanju” (A. Bešić) i „katalogizaciji” (N. Marinković) književnokritičke odgovore, stihove „Divio sam

se *Licima mesta* i / *Sakupljačima* i *sakupljači*, Anjes Varde” pesme „Sakupljač” iz nove zbirke ovog pesnika možemo pripojiti navedenom nizu odgovora, poput nedvosmislenog autoreferencijalnog i samopo(t)kazujućeg suda o vlastitom modusu *gledanja*, tj. o sopstvenim, razrađenim i prepoznatljivim spisateljskim postupcima. Dokumentarna potka filмова Anjes Varde, prizori i lica iz svakodnevnog života, analogni su verističkim impulsima Miloradovićeve poezije. Kamion kojim Varda i J. R. putuju, sa kabinom u kojoj nastaju uveličane fotografije slučajnih prolaznika i meštana pretežno ruralnih i radničkih francuskih oblasti (*Lica mesta*), pandan zadobijaju u dijaprojektoru i slajdovima Miloradovićeve poezije, dok se u načinu života i rezonovanju sakupljača Vardinog filma (*Sakupljači* i *sakupljačica*) prepoznaje metod i poetičko načelo koncipiranja umetničkih ostvarenja autora *Osluškiivanja losa*. Vardinom opredeljenju za malu digitalnu kameru „hiperrealističkih i narcističkih” efekata odgovaraju Miloradovićev jezik, stil i tematika koji počivaju na sakupljanju slika, utisaka, uspomena, samog sebe, dakle, elementi koji, u konačnici, nizu fotografisanih lica pridodaju autoportret pesničkog subjekta, budući da „Otkrivam slabosti: / kad pišem / uvek govorim o sebi”, upozorava lirsko „ja” pesme „Svetlost” (*Slajdovi*). Oduševljenost Vardinim stvaralaštvom, čiji su instrumenti putovanje, kamion i kamera, a tehnike kolažiranje i sakupljanje, jasno upućuje na naklonjenost neo-

verizmu. Ipak, pogrešno (ili nedovoljno) bilo bi ne uočiti načine prevladavanja odlika ovog pravca, a ključno za takav postupak jeste izdvajanje lajtmotivske mreže i faza razvoja Miloradovićeve poetike.

Stabilan poetički sistem izgrađen je nizom/katalogom lajtmotiva, u koje spadaju put(ovanje), prevozna sredstva (kamion, autobus, automobil, motocikl, brod, bicikl), šuma, mušema, lubenica, gramofonske ploče, oluja i divljač (srna, jelen, srndać, irvas, los). Pored denotativnog značenja, opčinjenosti magistralama, auto-putevima, te planinskim i šumskim putevima („Na vetru”, „Krivice”, „Ostaci”), put(ovanje) poprma simboličke vrednosti, kroz poistovećivanje sa ljudskom egzistencijom (kretanje je život, zaustavljanje smrt, „Životi”, *Poslednja večera*), odnosno u kilometrima kao simbolu bliskosti ili udaljenosti („Svetlost”, *Slajdovi*), pisanja, stvaralačkog ispoljavanja („Slavlje”, *Kolonija*), dok se u dostizanju „osmeh[a] smirenja” („Solaris”, *Osluškiivanje losa*) kao ishoda poetičke rekapitulacije, prepoznaje odgovor na pitanje „zašto sam morao preći kilometre / da bi se približile reči?” („Tura”, *O zelenom kamionu i drugom*). Za razliku od lajtmotiva oluje koji ima snažno markiranu kompozicionu ulogu (pretposlednja / završna pesma u zbirkama *Slajdovi* i *Rubovi*, u kojima su oluje prošle i pesnički subjekt se smiruje, reflektuju se na stihove pretposlednje pesme *Osluškiivanja losa*, u kojoj se zapaža „prošao je zenit i stale su oluje”), lajtmotiv gramofonskih ploča, posebno dupli album Studija za eksperimentalnu muziku, koji se nahodi u identično naslovljenim pesmama „Ploče” zbirki *Kolonija* i *Osluškiivanje losa*, rekvizit je afektivne memorije i sredstvo oživljavanja izgubljenog vremena (doba detinjstva), pri čemu ne treba smetnuti s uma činjenicu da ploče, poput puteva i kilometara, kod Miloradovića poseduju opipljivu i izmerljivu dužinu (trasu koju, pre uklanjanja, prelazi igla „O stvarnosti i putovanju”). S druge strane, divljač se javlja u Miloradovićevim pesmama kao društvenim konsenzusom propisana oznaka (sugestija opasnosti na putu, na saobraćajnim znacima – srndaći i los u pesmama „Dubrava”, „Leonid”, „Jutro i Kompanija”, *O zelenom kamionu i drugom*), da bi preko jelena i losa kao elemenata idiličnog zimskog pejzaža na džemperima, goblenima, džepnom satu, loncu („Fotografija”, *Slajdovi*, „Gobleni”, *Kolonija*, „Izvod iz matične knjige pobedenih”, *Rubovi*, „Između pesama”, *Osluškiivanje losa*) u najnovijoj zbirki ovog autora bila spojena u markantnoj i simbolički višeslojnoj figuri losa, za čije je odgonetanje neophodno predočiti etape razvoja Miloradovićeve poezije.

Prva faza pesničkog opusa Petra Miloradovića, nastala pod uticajem Bruna Šulca, vrhuni u zbirki *Kolonija*, a metonimijska oznaka ove etape bila bi *mušema* („Poslepodne” *Kolonije*, korice i pesma „Poslednja večera” istoimene zbirke). Druga faza, koja klimaks postiže u zbirki *O zelenom kamionu i drugom*, odražava upliv poetike bitnika, pre svega Ginzberga i Keruaka, a metonimija ove faze jeste *zeleni kamion* (analogon Ginzbergovom „Zelenom automobilu”). Treća faza pak, koja zadržava poetičke karakteristike prethodnih genetičkih modela, a referiše neskriveno na Vilijama Blejka i složen mitopoetski sistem njegovih proročkih knjiga, inklinira, nenapadno ali postojano ka višeslojnoj simbolizaciji pesničkog jezika i čina, a reprezentativno ostvarenje zadobija u zbirki *Osluškiivanje losa* i njenom povlašćenom amblemu – *losu*. Etape poetičkog puta P. Miloradovića mogle bi se odrediti kao kretanje od Šulca koji podrazumeva svet prezasićen materijal-

nim tragovima, preko ogoljenog ali emocionalno slojevitog verizma bitnika, do alegorijsko-simbolične predstave ljudskog postojanja i pesničke veštine, čije su putovođe Dante i Blejk. Ipak, uprkos raznovrsnim vrelima pesničke imaginacije (od realija, uspomena, jurodivih „božjih” ljudi, kulturno-istorijskih referenci do varijetetnih literarnih predložaka), tematska konstanta Miloradovićeve poezije, zastupljena u svim fazama, prepoznaje se u porodičnim odnosima i figuri oca.

Molitva „Pao je stari los” koju lirski subjekt ponavlja u sebi, u pesmi „Druga svetla” (*O zelenom kamionu...*) d(r)ugim svetlima ističe motive losa i oca, i njihovu suptilnu interferenciju. Tematizacija očeve smrti u zbirci *Poslednja večera*, te u pesmama „Mrtvačnica” i „Druga svetla” (*O zelenom kamionu i drugom*), u sadejstvu sa „trima pesmama o starcima” (B. Vasić) zbirke *Rubovi*, preludij je dramski napete i semantički višeslojne pesme „Los”. Budući da je starost „spora mahovina” („Drakar”), tematski kompleks starosti je sporo ali istrajno zapose(da)o prostore Miloradovićeve poezije, da bi se nakon surove vučje hajke i ubistva nemoćnog, najslabijeg, bolesnog, starog losa („Los”) i zapitanosti – „Mislio sam zašto su bile tako mutne / suze tog losa, / velikog jelena, / oca” – računao u dva smera. S jedne strane, očinska figura veza je pesme „Los” i poeme „Nemoj nikada ostarjeti” (posebno njenog segmenta „Bluz oca smrti”) Alena Ginzberga (krhkost u ruci i pokvaren zub odgovaraju istrošenim rukama, slabašnim kolenima, sedoj kosi i koščatom obrazu oca smrti), dok se drugi krak značenja usmerava ka božanskim prerogativima. Iako atributima poput meha, malja, nakovnja, crtala, ognja („Pavlova kovačnica”) asocira na Hefesta (veštog zanatliju, jedinog grčkog boga koji je radio), božanstvo koje se u Miloradovićevim „Čekićima” direktno priziva, umetanjem stihova „Silazim u Hefestovu / kovačnicu” pesme „U postelji, rode” zbirke *Promena* Milutina Petrovića, ipak, upućivanjem, u pesmi „Solaris”, na tekst „Iz Blejkovog rečnika”, prisutneno je Blejkovo stvaralaštvo, u čijem *Miltonu*, kako zapaža S. Foster Damon, Los upravlja plugom preko nacija u pripremama za novo doba, dok se *Jerusalim* završava očekivanjem velike žetve i berbe. Stoga se upravo u motivu žetve prepoznaje tačka ukrštaja Miloradovićeve sakupljačke poetike sa filmovima Anjes Varde, kao i sa *Biblijom* (Isus – sakupljač/žetelac duša) i Blejkom (Los – vođa ljudskih duša pri rođenju i smrti). Los kao stvaralac, delatnik, pesnik, otac i kovač (čiji su alati čekić, nakovanj i peć, u *Knjizi o Losu*) posvećen je u tajne eksera i potkivanja konja („Klinci”), dok se Losova kovačnica ili Bulahula odnosi na organe (mehovi bi bili pluća, čekići srce, a peć stomak), čime se pojašnjava prološka pesma „Dugodnevice” i paralelizam između elemenata predela i organa (serpentine kao krvotok, fjord kao ždrelo). Takođe, u izjednačenju pluća i vremena u metafori crne kutije („Disanje”, „Crne kutije”) nanovo se nazire Los, stvaralac vremena, a u njemu pripadajućoj strani sveta (severu) činioci Miloradovićeve poetike – irvas, švedske krune, film *Fani i Aleksander* („Krone”, *Rubovi*), vikinški brod, knjige sa severa („Drakar”), odnosno u topljenju rude i stvaranju novih oblika, isto tako, veza s potkovicama, sekirom, strelama, testerom, topolivničarskom strašću i arsenalom *Osluškivanja losa*.

Melanholično-nostalglična i promišljeno komponovana, zbirka *Osluškivanje losa*, koja je naglašeno prisutnom i gotovo postvarenom učinila starost, mnogostrukim sim-

bolima (los, žetva, kovanje, sakupljanje) i intertekstualnim vezama sa Blejkovim opusom, nadišla je polazne verističke (pre)dispozicije, svedočeći o umešnosti u igri rečima (*parabelum – para bellum, sinti 100 – ti si sin*), ali i o novim komponentama i deonicama koje se neprekidno upisuju u Miloradovićevo poetičku *mapu*, čineći je kompleksnom, izazovnom i autogenerišućom. Smirenje i pronalazak mesta na globusu („Dugodnevica”) pred sledeće porinuće drakara u more, trenutak je raskivanja konjâ, kidanja upoznatih poetičkih alki, te otiskivanja u nove šumske i planinske puteve, na tragu 33 $\frac{1}{3}$ obrtaja i bluza oca smrti.